

**ALACAKLILARDAN MAL KAÇIRMAK İÇİN KURULAN YENİ
ŞİRKETE MÜRACAAT İMKÂNI BAKIMINDAN; MUVAZAA, TÜZEL
KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI İLE ORGANİK BAĞ
KAVRAMLARININ ELVERİŞLİLİĞİ VE YARGITAY
UYGULAMALARI***

*In Accordance with the Claims Against the New Company Established for the Debt
Evasion; the Availability of the Concepts of Simulation, Lifting the Corporate Veil
and Organic Link and the Applications of the Court of Appeals*

Prof. Dr. Şahin AKINCI**

ÖZ

Uygulamada sıklıkla borca batık şirketlerin alacaklıların takibinden kurtulabilmek amacıyla farklı bir şirket adı ve çatısı altında faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir. Borca batık şirketlerin ortakları yeni bir şirket kurmakta, yeni şirket borca batık şirketle aynı iş kolunda faaliyetini sürdürmekte ve hatta aynı müşteri çevresi ile ticaret yapmaktadır. Borçlu şirketlerin alacaklıları ise takip başlattıklarında borca batık, içi boş bir şirketle karşılaşmaktadırlar. Aynı alacaklılar yeni şirket aleyhine yapılan takiplerde ise her iki şirketin ayrı tüzel kişiliklerinin olduğu, bir tüzel kişinin borçlarından dolayı başka bir tüzel kişinin sorumlu tutulamayacağı savunması ile karşılaşmaktadırlar.

Böyle durumlarda genellikle ilk akla gelen muvazaa olmakla birlikte muvazaanın şartları her olayda gerçekleşmemektedir. Bu nedenle pek çok olayda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması veya organik bağ teorilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Muvazaa, Tüzel Kişilik, Perdenin Kaldırılması, Organik Bağ, Mal Kaçırma.

ABSTRACT

In commercial practice, it is often seen that the companies which are sunk in to debt, to carry out their activities under the name of a different company, in order to avoid the executive proceedings of creditors. For that purpose, the partners of the debtor companies establish a new company, the new company continues to operate in the same business line and also trade with even the same customer environment as the debtor company. When the creditors of the debtor companies start an executive proceeding, they encounter a company that has not any assets to attach and sink in debt. Furthermore, during the proceedings against the new company, creditors also face the defense that both companies have separate legal entities and that no other legal entity can be held responsible for the debts of one legal entity.

In such cases, simulation comes to mind first. However, the conditions of the simulation are not realized in all cases. For this reason, in many cases, "lifting the corporate veil" theory is needed to be discussed.

KEY WORDS: Simulation, Legal Entity, Theory of Lifting the Corporate Veil, Organic Link, Debt Evasion.

---

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 15.11.2019

Kabul Edildiği Tarih: 24.11.2019

DOI Numarası: [10.15337/suhfd.659984](https://doi.org/10.15337/suhfd.659984)

** Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Prof. Dr.

E-mail Adresi: sahin.akinci@hku.edu.tr

ORCID ID: [0000-0002-2894-3655](https://orcid.org/0000-0002-2894-3655)

I. GİRİŞ

Şirketler hukukunda geçerli olan ayrılık ilkesi¹ gereğince şirket ile onu oluşturan ortakların birbirinden ayrı kişilikleri ve malvarlıkları bulunmaktadır. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak şirketin borçlarından dolayı ortakların sorumluluğu kural olarak düşünülemez². Aynı durum ortakların borçları için de geçerlidir. Ortakların borçlarından dolayı şirket sorumlu tutulamaz³. Bunun gibi, bir şirketin borçlarından dolayı başka bir şirketin sorumluluğu cihetine de gidilemez. Çünkü her iki şirketin farklı tüzel kişilikleri bulunmaktadır.

Borca batık bir şirket aleyhine icra takibi başlatıldığında genellikle karşılaşılan durum şudur: Borçlu şirketin adresinde yeterli malvarlığı yoktur. Gidilen adreste başka bir şirket faaliyet göstermektedir. Bu genellikle sonradan kurulmuş paravan bir şirkettir. Haciz yapıldığı takdirde üçüncü kişi konumundaki paravan şirketin istihkak iddiası ile karşılaşılmaktadır. Bazı hallerde borçlu şirketin malvarlığı paravan şirkete çoktan devredilmiştir. Bu durumda alacaklıların müracaat ettiği yollardan birincisi İİK. m. 277'de düzenlenen iptal davası⁴, ikinci yol ise muvazaadır. Genellikle iptal davası açılırken yapılan devrin muvazaalı olduğu da ileri sürülmektedir. Ancak pek çok olayda muvazaanın ve İİK.m. 277'de düzenlenen iptal davasının şartları gerçekleşmemektedir. Özellikle borçlu şirket ile paravan şirket arasında bir devir ilişkisinin bulunmadığı hallerde muvazaa sebebiyle devrin geçersizliğini ileri sürmek mümkün olmadığı gibi İİK m. 277'ye göre iptal davası da açılmamaktadır. Çünkü iptal edilebilecek veya geçersizliği ileri sürülebilecek bir tasarruf işlemi bulunmamaktadır. Böyle bir durumda

¹ Çamoğlu, E., Ticaret Ortaklıkları Bağlamında Perdenin Kaldırılması Kuramı ve Yargıtay Uygulaması, BATİDER, C. 32, S. 2, Haziran 2016, s. 14; Uyar, T., Tasarrufun İptali Davası ve "Muvazaa", "Nam-ı Müstear", "İşletmenin Devri", "Kanuna Karşı Hile" ve "Perdeyi Kaldırma Teorisi", ABD. Y. 74, S. 2016/2, s. 375; Yanlı V., Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, İstanbul 2000, s. 10 – 12.

² Uyar, s. 375; Yanlı, 10 – 12; Yıldırım, K., Maddi Hukuk İcra Hukuku İlişkisi ve İptal Davalarından Perdeyi Kaldırma Teorisine Hukuki Korunma Sağlayan Enstrümanlar, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 183; Yüksel, K., Şirketler Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Örtünün Aralanması LigitingtheCorporateVeil, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 265.

³ Yanlı, s. 3; Yılmaz, L., Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Meselesi Hakkında İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Düşünceler, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s.238.

⁴ Yavaş, M., Tasarrufun İptali ve İstihkak Kurumlarında Perdenin Kaldırılması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 217.

paravan şirketin malvarlığına müracaat etmeyi sağlayacak farklı hukukî yollara ihtiyaç bulunmaktadır. İşte bu yollardan biri tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, bir diğeri ise organik bağ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu makalede, borca batık şirketlerin ortaklarının farklı (paravan) şirket çatısı altında faaliyetlerini sürdürmeleri halinde muvazaa yoluna müracaat edilip edilemeyeceği, muvazaa yolunun işletilememesi halinde hangi şartlar altında tüzel kişilik perdesi kaldırılarak veya organik bağ kavramına müracaat edilerek yeni şirketin malvarlığına el atılabileceği konuları üzerinde durulmuştur.

I. MUVAZAA YOLU

A) GENEL OLARAK

Muvazaa, Türk Borçlar Kanunu'nun 19. maddesinde “*Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler*” başlığı altında düzenlenmiş ancak tanımı yapılmamıştır. Bizim de katıldığımız bir tanıma göre muvazaa, “*tarafaların üçüncü kişileri aldatmak gayesiyle, gerçek iradelerine uygun olmayan ve hukukî sonuç doğurmasını istemedikleri bir görünüş meydana getirmek hususunda anlaşmalarıdır*”⁵. Şu halde muvazaa, tarafların aralarında anlaşarak, gerçekte yapmak istemedikleri bir hukukî işlemi üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapıyormuş gibi görünmeleridir.

Muvazaa, irade ile beyan arasında bilerek, isteyerek meydana getirilen bir uygunsuzluktur ve bu uygunsuzluk iki taraflıdır. Muvazaadan söz edebilmek için hukukî işlemin her iki tarafının da iradesiyle beyanı arasında uygunsuzluk bulunmalıdır. Bu nedenle muvazaa, en az iki tarafın varlığını gerektirir ve genellikle sözleşmelerde karşımıza çıkar⁶.

Muvazaalı işlemin tarafları bazen herhangi bir sözleşme yapmak istemedikleri halde yapıyormuş gibi hareket ederler. Bazen de gerçekte başka bir sözleşme yaptıkları halde bunu, yapmış gibi gösterdikleri bir diğer sözleşmenin arkasına gizlerler⁷. Bunlardan birincisinde mutlak muvazaa, ikincisinde ise nispi muvazaa sözkonusudur⁸.

⁵ Eren, F., Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019, s. 394; Antalya, G. Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, İstanbul, 2016, s. 280; İnan, A. N. / Yücel, Ö., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014, s. 274; Atamulu, İ., Türk Borçlar Hukukunda Muvazaa, Ankara 2017, s. 2, 23.

⁶ Atamulu, s. 3; Kılıçoğlu, A. M. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara 2017, s. 232 – 233.

⁷ Oğuzman, M. K. / Öz, T., Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Gözden Geçirilmiş 16. Bası, İstanbul 2018, s. 128.

⁸ Kocayusufpaşaoğlu / Hatemi / Serozan / Arpacı, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, Yenilenmiş, Ge-

Mutlak muvazaada tarafların niyeti sözleşme yapmak değildir. Sadece üçüncü kişileri aldatmak amacıyla sözleşme yapıyormuş gibi hareket etmektedirler. Meselâ, mallarının haczedilmesinden korkan borçlunun, alacaklılardan mal kaçırmak için göstermelik bir satım sözleşmesi yapması halinde durum böyledir⁹. Mutlak muvazaada bir tane sözleşme vardır; o da görünürdeki sözleşmedir.

Nispî muvazaada ise iki tane sözleşme bulunmaktadır. Birincisi, tarafların gerçekte yapmak istedikleri fakat üçüncü kişilerden gizledikleri sözleşmedir ki buna gerçek işlem veya gizli işlem denir. İkincisi ise, üçüncü kişileri aldatmak maksadıyla, yapıyormuş gibi göründükleri sözleşmedir. Buna da görünürdeki işlem adı verilir. Nispî muvazaada gerçek işlem görünürdeki işlemin arkasına gizlenmiştir. Nispî muvazaa uygulamada çoğunlukla muris muvazaası şeklinde karşımıza çıkar. Önalım hakkı sahibinin bu hakkını kullanmasına engel olmak düşüncesiyle satışın bağış veya mal değişim sözleşmesi (trampa) gibi gösterilmesi halinde de nispî muvazaa sözkonusudur¹⁰.

Nispî muvazaa sözleşmenin niteliğinde¹¹, konusunda veya şartlarında¹² olabileceği gibi tarafların kimliğinde¹³ de olabilir. İnceleme konumuz açısından önem arz eden muvazaa türü tarafların kimliğinde (şahısta) muvazaadır.

Tarafların kimliğinde yapılan muvazaada gerçekte başka, görünürde başka kişiyle sözleşme yapılmaktadır. Meselâ bayan A, B'nin dairesini kiralamak istemektedir. Fakat gerek ayrıldığı eski kocasının kendisini rahatsız etmesinden gerekse alacaklıların icra takiplerinden kurtulabilmek için B ile anlaşarak evi kardeşi C'nin adına kiralamıştır. Görünürde kiracı C'dir. Ev eşyası da C'ye ait gibi görünmektedir. Fakat gerçekte sözleşmenin tarafı A'dır. Ortada muvazaalı bir işlem vardır ve bu işlemin A, B ve C

---

nişletilmiş Tamamlanmış 4 üncü Bası, İstanbul 2008, s. 346; Eren, s. 370; Atamulu, s. 3; "Muvazaa kısaca irade ve beyan arasında bilerek yaratılan uyumsuzluk şeklinde tanımlanabilir. Muvazaada taraflar üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerine uymayan, aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan bir görünüş yaratmak için anlaşarak bazen aslında bir sözleşme yapma iradesi taşımadıkları halde görünüşte bir sözleşme yapmaktadırlar (mutlak muvazaa). Veya gerçek iradelerine uygun olarak yaptıkları sözleşmeyi iradelerine uymayan görünüşteki bir sözleşme ile gizlemektedirler (nisbi muvazaa)." (Y. 1. HD. 09.06.2015 T., 2013/22156 E., 2015/8545 K. – Y. 1. HD. 25.05.2015 T., 2014/7274 E., 2015/7540 K. www.kazanci.com).

⁹ İnan / Yücel, s. 276 – 277; Atamulu, s. 47 – 51. Bazen de muvazaalı olarak devralınan taşınmaz, iyiniyet ilkesinden yararlanabilmek amacıyla ikinci hatta üçüncü bir satış işlemine konu yapılabilir. Böyle durumlarda da mutlak muvazaa sözkonusudur.

¹⁰ Eren, s. 398; Atamulu, s. 51 – 54, 57.

¹¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 348; Eren, s. 398 – 399; Kılıçoğlu, s. 234; Antalya, Borçlar, s. 283; İnan / Yücel, s. 277 – 278; Atamulu, s. 55 – 57.

¹² Eren, s. 399 – 400; Antalya, Borçlar, s. 283; İnan / Yücel, s. 278; Atamulu, s. 57 – 58.

¹³ Eren, s. 400 – 401; Antalya, Borçlar, s. 284; İnan / Yücel, s. 278.

olmak üzere üç tarafı bulunmaktadır. Üç kişi bir muvazaâ anlaşması yaparak üçüncü kişileri aldatmaktadırlar¹⁴.

Konuyu aydınlatılabilmek için muvazaanın şartlarından da kısaca söz etmek gerekmektedir.

Muvazaanın dört şartı bulunmaktadır. Bunlar; 1) Görünürdeki işlem, 2) Gizli işlem, 3) Aldatma kastı ve 4) Muvazaâ anlaşmasıdır. Ancak gizli işlem sadece nispî muvazaada yer almakta olup mutlak muvazaanın bir unsuru değildir¹⁵.

Tarafların üçüncü kişileri aldatmak için yaptıkları işleme görünürdeki işlem denir. Tarafların niyeti böyle bir işlem yapmak değildir. Bu nedenle görünürdeki işlemin kendileri hakkında hüküm ve sonuç doğurmayacağı konusunda anlaşmışlardır¹⁶.

Nispî muvazaada tarafların aslında yapmak istedikleri, sonuçlarını arzu ettikleri işlem ise gizli işlemdir. Ancak asıl yaptıkları işlemin üçüncü kişiler tarafından bilinmesini arzu etmedikleri için bu işlemi görünürdeki işlemin arkasına gizlemektedirler¹⁷.

Muvazaanın üçüncü önemli unsuru aldatma kastıdır. Taraflar, iradeleriyle beyanları arasındaki uygunsuzluğu kasıtlı olarak meydana getirmektedirler. Muvazaadan söz edebilmek için tarafların, görünürdeki işlemi üçüncü kişileri aldatma kastıyla yapmış olmaları şarttır. Zihnî kayıttan farklı olarak muvazaada uygunsuzluk tek taraflı değil iki taraflıdır¹⁸. Şu halde, sözleşmenin her iki tarafının da iradesi ile beyanı arasında uygunsuzluk olmalı ve her iki taraf da üçüncü kişi ya da kişileri aldatma kastıyla bu uygunsuzluğu meydana getirmelidir.

Nihayet son unsur muvazaâ anlaşmasıdır. Sözleşmenin tarafları arasında bir muvazaâ anlaşması bulunmalıdır. Taraflar, görünürdeki işlemin hüküm ve sonuç doğurmayacağı hususu üzerinde anlaşmış olmalıdır¹⁹. Muvazaâ anlaşması aslında aldatma kastının zorunlu bir sonucudur.

¹⁴ Antalya, Borçlar, s. 284; Atamulu, s. 62 – 63.

¹⁵ Eren, s. 67 – 369; Antalya, Borçlar, 280 – 281. Atamulu, s. 25 vd. Atamulu'ya göre gizli işlem muvazaanın bir unsuru olarak değerlendirilemez (Atamulu, s. 25).

¹⁶ Eren, s. 395.

¹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 346.

¹⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 346; Hatipoğlu, C. Y., Murisin Mirasçılar Aleyhine Yaptığı Sağlararası Muvazaalı Muamelelerin Hukuki Sonuçları, Ankara 2004, s. 35.

¹⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 346.

B) ALACAKLILARDAN MAL KAÇIRMAK NİYETİYLE YENİ ŞİRKET KURULMASI HALİNDE MUVAZAA

Bu açıklamalardan sonra alacaklılardan mal kaçırma amacıyla yeni bir şirket kurulması halinde muvazaanın zikredilen şartlarının oluşup oluşmadığını tartışmak gerekmektedir. Ancak öncelikle muvazaa iddiasının nasıl ispatlanacağı konusu üzerinde durmakta fayda görüyoruz.

Muvazaayı ispat yükü, bunu iddia eden tarafa aittir (TMK. m. 6). Muvazaa iddiasında bulunan kişi muvazaalı sözleşmenin taraflarından biri ise ve muvazaalı sözleşme yazılı veya resmî şekilde yapılmışsa, bu iddianın yazılı delille ispatlanması gerekir. Muvazaalı sözleşmenin yazılı olmadığı hallerde yazılı delil aranmaz²⁰.

Üçüncü kişiler ise muvazaayı her türlü delil ile ispat edebilirler. Bunlar muvazaalı sözleşmeye taraf olmadıkları için kendilerinden yazılı delil getirmeleri beklenebilir. Muvazaalı işlemin tarafı olan kişinin mirasçısı murisin halefi oldukları için üçüncü kişi sayılmazlar²¹. Alacaklılardan mal kaçırma amacıyla yapılan işlemlerde alacaklılar üçüncü kişi oldukları için muvazaayı her türlü delil ile ispat edebilirler. Onlardan yazılı delil getirmeleri istenemez.

Uygulamada sıklıkla borca batık şirketlerinin ortaklarının yeni bir şirket kurarak ticarî faaliyetlerine devam ettikleri görülmektedir. Bazen de daha işin başında ikinci bir şirket kurulmakta ve tabiri caizse yedekte tutulmaktadır. İcra takibine girişen alacaklılar borca batık şirketin malvarlığı kalmadığı için hiçbir şey elde edememektedirler. Yeni şirket (veya önceden kurulmuş yedek şirket) aleyhine takip yapıldığında ise bu şirketin farklı bir tüzel kişilik olduğu savunması ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Böyle bir durumda alacaklılar tarafından çoğu zaman muvazaa iddiasına dayanılmak-

²⁰ Eren, s. 410; Kılıçoğlu, s. 237 – 238; Antalya, Borçlar, s. 290 – 291; Atamulu, s. 202 vd.

²¹ Oğuzman / Öz, C. I, s. 130; Eren, s. 409; Kılıçoğlu, 238; Antalya, Borçlar, s. 290; Atamulu, s. 202 vd. “Öte yandan, muvazaanın varlığını iddia eden taraf veya bunların ardılı (halefi) sıfatı ile hareket eden, başka bir anlatımla sözleşmenin yanlarından birine teb'an dava açan kişi Medeni Kanunun 6. maddesi gereğince bu iddiasını ispat etmek zorundadır. Senede bağlı bir sözleşmeye karşı muvazaa iddiası, 6100 s. Hukuk Muhakemeleri Kanununun (HMK) 200 ve 201. (1086 s. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun (HUMK) 288 ve 290.) maddelerinde belirtildiği üzere ancak yazılı delille kanıtlanabilir. Sözleşme aynı kanunun 203. (HUMK'nun 293.) maddesinde sözü edilen yakın akrabalar arasında yapılmış olsa dahi, muvazaanın yazılı delille ispat edilmesi gerekir. Böyle bir sözleşmenin resmi şekilde yapılması halinde bile olayın özelliği itibarıyla adi yazılı delilin yeterli olacağı öğretide ve kararlılık kazanmış yargısal içtihatlarda ortaklaşa kabul edilmiştir. İşte bu görüşten hareketle, 5.2.1947 tarih 20/6 sayılı İçtihatları Birleştirme Kararında taraf muvazaa ve takma ad (nami-müstear) davalarında iddianın ancak yazılı delille kanıtlanabileceği kabul edilmiştir” Y. 1. HD. 09.06.2015 T. 2013/22156 E.; 2015/8545 K. – Y, 1. HD. 25.05.2015 T., 2014/7274 E., 2015/7540 K. www.kazanci.com).

tadır. Yeni (veya yedek) şirketin malvarlığının aslında borçlu şirkete ait olduğu, edinilen malların muvazaalı olarak yeni şirketin üzerine kaydedildiği, faturaların yeni şirketten kesildiği, taşınmazların ve araçların mülkiyetinin de aynı şekilde muvazaalı olarak yeni şirketin üzerine alındığı iddia edilmektedir.

Böyle bir durumda iki ihtimali birbirinden ayırt etmek gerekmektedir:

Birinci ihtimal: Borçlu şirketin malvarlığı yeni şirkete devredilmiş olabilir. Bu ihtimalde devrin, alacaklılardan mal kaçırma amacıyla yapılan muvazaalı bir işlem olduğunu ileri sürmek mümkündür. Meselâ borçlu şirketin üzerine kayıtlı araçlar ve taşınmazlar iki şirket arasında yapılan göstermelik bir satış sözleşmesi ile yeni şirkete devredilmiştir. Uygulamada özellikle taşınmazların, muvazaayı gizleyebilmek için eski şirket tarafından önce üçüncü kişilere devredildiği, taşınmaz birkaç defa el değiştirdikten sonra yeni şirkete devir yapıldığı görülmektedir.

Bu ihtimalde muvazaanın iddiasının ispat edilebilmesi gerekir. Bununla beraber bu tür devirlerde muvazaayı ispat etmek, dolayısıyla bu yoldan sonuç almak çok zor değildir. Zira muvazaayı ileri süren kişiler üçüncü kişi konumundaki alacaklılardır. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere üçüncü kişiler muvazaayı her türlü delil ile ispat edebilirler. Meselâ tüm malvarlığının yeni şirkete devredilmesi, yeni şirketin ortakları ile eski şirketin ortaklarının tamamen veya kısmen aynı olması yahut aralarında akrabalık ilişkisinin bulunması, yeni şirketin eski şirketin mali durumunun kötüleşmeye başlamasından sonra kurulması, aynı işyerini kullanması, aynı müşteri çevresine hitap etmesi, satıştan elde ettiği paraların hangi alacaklılara dağıtıldığının belli olmaması veya bu kişilerin gerçekten alacaklı olduklarının ispat edilememesi, bir taşınmazın kısa sürede birkaç defa el değiştirmesi gibi hususlar muvazaanın delili olabilir.

Bazen de borçlu şirket borçlarını ödeyebilmek amacıyla malvarlığını devretmiş ve elde ettiği paraları alacaklılarına dağıtmış olabilir. Bu durumda gerçek bir devir vardır ve işlem muvazaalı değildir. Fakat bu ihtimalde de çoğu zaman muvazaanın iddiası gündeme gelebilmektedir.

Borca batık şirketin malvarlığını veya bazı taşınır yahut taşınmazlarını paravan şirkete devretmesi halinde İİK. m. 277'ye göre bir iptal davası açmak da mümkündür. İptal davasının şartları gerçekleşmişse bu yol muvazaanın iddiasına göre daha tercihe şayan bir yol olabilmektedir. Zira iptal davasının kapsamı daha geniş olduğu gibi muvazaaya göre ispat da çok daha kolaydır.

İkinci ihtimal: Borçlu şirketin ortakları yeni bir şirket kurarak ticarî faaliyetlerine devam ederler. Bu ihtimalde faaliyet konuları eski şirketin faaliyet konusu ile genellikle aynıdır veya çok az farklılık gösterir. Müşteri çevresi önemli ölçüde aynıdır. Hatta bazen iki şirket arasında isim benzerliği bile vardır. Eski şirketin adının önüne “öz”,

“has”, “hakiki” gibi takılar ilave ederek, küçük bir isim değişikliği ile faaliyetlerini sürdürürler. Yeni şirketin ortaklık yapısı da eski şirket ile benzerlik arz eder. Eski şirketin ortaklarının tamamı veya bir kısmı yahut onların yakınları (genellikle eşleri, çocukları, kardeşleri) yeni şirketin ortağıdır. Bazen göstermelik olarak farklı ortakların alındığı da görülür. Fakat yönetim eski şirketin ortaklarındadır.

Bazı olaylarda eski şirket ile yeni şirketin işyerlerinin de aynı olduğu, eski şirkete ait eşyanın (araçlar, bilgisayarlar, mobilya vs.) yeni şirket tarafından kullanıldığı da görülmektedir. Hatta çalışanlar bile aynı olabilmekte, yapılan tespitlerde eski şirketin ticarî defterleri, faturaları, eski şirkete gelen tebligatlar vs. yeni şirketin işyerinde bulunabilmektedir. Böyle durumlarda genellikle muvazaa iddiası gündeme gelmekte ve yeni şirketin malvarlığının aslında eski şirkete ait olduğu ileri sürülerek haciz işlemi yapılmak istenmektedir. Fakat bu ihtimalde çoğu zaman muvazaanın şartları gerçekleşmemektedir²². Zira yukarıda sözünü ettiğimiz birinci ihtimalde olduğu gibi eski şirketin malvarlığı yeni şirkete devredilmiş değildir. Eski şirketin içi boşaltılarak yeni bir şirket kurulmuştur. Yeni şirketin malvarlığı, üçüncü kişiler ile yaptığı ticarî faaliyetlerin sonunda elde edilmiştir. Şayet birinci ihtimalde olduğu gibi eski şirketin malvarlığı meselâ araçlar vs. devredilmiş olsaydı hiç şüphesiz bu devrin muvazaalı olduğu ileri sürülebilecek ve sözkonusu devirlerin geçersiz olduğu iddia edilebilecekti. Eski şirket ile yenisi arasında devir ilişkisi yoksa muvazaaya dayanmak pek çok olayda mümkün olmayacaktır. Bunun sebepleri şunlardır:

Yukarıda da açıklandığı üzere muvazaadan söz edebilmek için sözleşmenin her iki tarafının da iradesi ile beyanı arasında uygunsuzluk bulunmalı ve taraflar üçüncü kişileri aldatmak kastıyla hareket etmelidir. Taraflardan birinin üçüncü kişileri (alacaklıları) aldatma kastıyla hareket etmesi muvazaa için yeterli değildir. Bilindiği üzere şirketler, iştigal alanları ile ilgili olarak pek çok mal, para veya hakkı ellerinde bulundurlar. Sahip oldukları mal, para yahut hakları çoğunlukla üçüncü kişilerden devir yolu ile elde ederler. Bu üçüncü kişiler de genellikle karşılıklı olarak ticaret yaptıkları kişilerdir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, alacaklılardan mal kaçırma düşüncesiyle kurulan yeni şirket malvarlığını üçüncü kişiler ile kurduğu sözleşmeler sonu-

²² Gerçi böyle bir durumda borçlu şirketin ticarî ikametgâhında bulunan malların mülkiyetinin bu şirkete ait olduğu kabul edilmektedir. Çünkü zilyetlik mülkiyete karine teşkil eder. Bu karinenin aksini istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişi konumundaki şirketin ispat etmesi gerekir. Yargıtay da karineyi borçlu şirket lehine işletmek suretiyle istihkak taleplerini çoğu zaman reddetmektedir. Dolayısıyla muvazaa olup olmadığını araştırmaya dahi gerek kalmamaktadır. Bununla beraber istihkak iddiasında bulunan şirketin bu iddiasını fatura vb. belgeler ile ispat etmesi mümkündür. Öte yandan paravan şirketin eski şirket ile aynı işyerini kullanmaması halinde yeni (paravan) şirketin işyerinde haciz yapabilmek için tüzel kişilik perdesinin aralanmasından veya organik bağ kavramına müracaat etmekten başka yol kalmamaktadır.

cunda elde etmiştir. Yeni şirketin elde ettiği malvarlığının aslında eski şirkete ait olduğunu söyleyebilmek için yeni şirket ile eski şirket ve üçüncü kişiler arasında bir muvazaa anlaşmasının bulunması gerekir. Bu muvazaa, yukarıda örneklendirerek açıklamış olduğumuz şahısta (tarafların kimliğinde) muvazaadır. Bu tür bir muvazaanın varlığından söz edebilmek için, yeni şirket, eski şirket ve üçüncü kişinin, hem kurulan sözleşmenin gerçek tarafının hem de üçüncü kişi tarafından devredilen malvarlığı, para yahut hakkın gerçek sahibinin eski şirket olduğu konusunda anlaşmış olmaları icap eder. Böyle bir anlaşma yapılmışsa işlemin asıl tarafı eski şirket, görünürdeki tarafı ise yeni şirkettir. Bu ihtimalde iki şirket ve üçüncü kişi arasındaki muvazaa anlaşmasının varlığı ispat edilebilirse yeni şirketin malvarlığı haczedilebilir. Ancak böyle durumlarda üçüncü kişiler ile bir muvazaa anlaşmasının yapıldığını iddia ve ispat etmek oldukça güçtür. Yüzlerce kişi ile ticaret yapan bir kimsenin her ticaret yaptığı kişi ile muvazaa anlaşması yapması da hayatın olağan akışına aykırıdır. Nitekim çoğu zaman taraflar arasında böyle bir anlaşma yoktur.

Bu tür olaylarda üçüncü kişi konumundaki kişi veya şirketin bir eski şirketin varlığından haberdar olmama ihtimali dahi oldukça yüksektir. Eski şirketin varlığı bilinse bile bunun borca batık olduğu ve alacaklılardan mal kaçırmak niyetiyle yeni şirketin kurulduğu üçüncü kişiler tarafından bilinmeyebilir. Nitekim ticarî hayatta aynı kişinin çeşitli sebeplerle birden fazla şirket kurarak faaliyetini sürdürmesi az rastlanır bir olay değildir. Hatta bazen üçüncü kişi ile sözleşme yapan şirketin (yedek şirket) borca batık şirketten daha önce veya aynı tarihlerde kurulmuş olması dahi mümkündür. X şirketi ile ticarî faaliyetini sürdüren A, bu şirket borçlarını ödeyemez hale gelince daha önceden kurduğu ancak faal olmayan Y şirketi ile yoluna devam edebilmekte ve üçüncü kişi ile sözleşmeyi Y şirketi yapabilmektedir. Böyle bir durumda da Y şirketi ile sözleşme yapan üçüncü kişilerin muvazaa kastının olduğunu iddia ve ispat etmek oldukça güçtür. Özellikle iki şirketin ticarî ikametgâhının farklı olması durumunda bu güçlük bir kat daha artmaktadır.

Üçüncü kişilerin her olayda eski şirket ile alacaklılar arasında bir alacak – borç ilişkisinin bulunduğunu bilmesi de çoğu zaman mümkün değildir. Özellikle araç ve taşınmaz satışlarında satıcı kişi veya şirketler, parayı veren kişi kimin adına tescil talebinde bulunurlarsa onun adına tescili yaparlar. İşlemin gerçekte kimin adına yapılmak istendiği ile ilgilenmezler. Bu durumda onlarla bir muvazaa anlaşması yapmaya gerek bile yoktur.

Açıkladığımız nedenlerden ötürü yeni şirketin malvarlığını üçüncü kişiler ile yaptığı sözleşmeler sonucunda elde ettiği durumlarda, muvazaaya dayanarak, sözkonusu malvarlığının aslında borçlu şirkete ait olduğunu söylemek, çok istisnai haller dışında mümkün değildir. Bu ihtimalde İİK. m. 277'nin şartları da gerçekleşmemektedir.

II. TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI YOLU

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusu son zamanlarda gerek Türk doktrininde gerekse yabancı doktrinde yoğun olarak tartışılan konulardan bir tanesidir. Ancak bu konu salt teorik bir konu olmayıp, Yargıtay kararlarına da girmeye başlamıştır. Özellikle son yıllarda Yargıtay'ın tüzel kişilik perdesinin kaldırılması (aralanması) ve bu perdenin arkasındaki gerçek veya tüzel kişinin sorumluluğuna hükmedilmesi gerektiği yönünde çok önemli kararları bulunmaktadır.

Bu terim Türk Hukukuna ilk defa 1963 yılında girmiş, bazı yazarlar tarafından tülü kaldırma, bazıları tarafından tüzel kişilik perdesinin aralanması bazıları tarafından da ışıldak ilkesi olarak ifade edilmiştir²³. Yargıtay daha çok, “tüzel kişilik perdesinin aralanması” kavramını tercih etmiştir.

Sorumluluktan kurtulmak için tüzel kişilik perdesinin arkasına saklanmak uygulamada sık karşılaşılan hallerden biridir. Ancak böyle bir davranışın dürüstlük kuralına aykırı düşeceği de aşikârdır. İşte borçlulardan ve sorumluluktan kurtulabilmek amacıyla tüzel kişiliğin bir araç olarak kullanıldığı hallerde bunun önüne geçilebilmesi için perdeyi kaldırma teorisi ortaya atılmıştır. Teorinin şartları oluştuğunda tüzel kişilik adeta yok sayılmakta ve perdenin arkasındaki gerçek borçlunun sorumluluğu cihetine gidilebilmektedir²⁴. Bir diğer ifadeyle tüzel kişiliğin hukuken ayrı bir kişiliğinin olduğu göz ardı edilmekte, üyeler ile tüzel kişi arasındaki ayrılık ilkesi bir kenara bırakılmaktadır²⁵. Bu uygulamanın kanunî dayanağını ise bizim hukukumuzda TMK. m. 2 oluşturmaktadır. Buna göre, şirket tüzel kişiliğinin arkasına saklanmak hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilmektedir²⁶.

Bir tüzel kişinin borcu için bir başka tüzel kişi veya gerçek kişinin sorumlu tutulması kural olarak, sorumluluk hukukumuzun, şirketler hukukumuzun, icra ve iflas hukukumuzun temel ilkelerine aykırıdır. Ancak öyle bazı durumlar olabilir ki bu kuralın katı bir biçimde uygulanması hakkaniyet ve dürüstlük kuralı ile bağdaşmayabilir. İşte

²³ Yanlı, s. 13 – 14; Antalya, G., Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 144 vd.

²⁴ Uyar, s. 374; Ulusoy, E., Şirketler ve Bankacılık Hukukunda Kapsama Alma ve Sorumlu Kılma Amacıyla Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 354 – 355.

²⁵ Yanlı, s. 17 – 18.

²⁶ Kaplan, İ., Tüzel Kişiliğe Sahip Ticaret Ortaklıklarında Perdenin Kaldırılması Talepli Hukukî Sorumluluk Davaları, BATİDER, C.XXV, S. 4., s. 41; Çamoğlu, s. 15; Uyar, s. 376; Yıldırım, s. 184; Yılmaz, s. 253.

böyle durumlarda tüzel kişilik perdesi kaldırılarak, perdenin arkasındaki gerçek veya tüzel kişinin sorumluluğu cihetine gidilebilir²⁷.

İlk çıkış noktasına baktığımız zaman perdeyi kaldırma teorisinin, tüzel kişilerin iyiniyet kurallarına aykırı şekilde yaptıkları fiillerden dolayı ortakların ve yöneticilerin sorumluluktan kaçınmalarına engel olmak için Anglosakson ve Kara Avrupası hukuklarında geliştirilmiş olduğunu görüyoruz. Teorinin geliştirilmesindeki temel amaç, kendini oluşturan kişilerden ayrı ve bağımsız bir varlığı olan tüzel kişilerin kuruluş amaçlarının dışına çıkarak hukuken yasaklanmış bir amacı gerçekleştirebilmek için faaliyetlerde bulunmalarının önüne geçmektir. Şüphesiz ki bu tür faaliyetler hem TMK. m. 2'ye aykırıdır hem de kanuna karşı hile teşkil etmektedir²⁸.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması her olayda müracaat edilebilecek bir yol değildir. Çünkü perdenin kaldırılması, tüzel kişilerin borçlarından dolayı başkalarının sorumlu tutulamayacağı ilkesinin, özellikle şirketlerin sadece sermayeleri ile sorumlu olacakları ve tüzel kişilerin borçlarından dolayı ortakların sorumlu tutulamayacağı kuralının önemli bir istisnasını teşkil etmektedir²⁹. Bilindiği üzere istisnalar dar yorumlanmak zorundadır³⁰.

Bu nedenle, teoriyi savunan yazarlar tarafından teorinin uygulama alanı sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bizim de katıldığımız bir görüşe göre, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması sonucunu doğuracak hallerden en önemlisi tüzel kişilik yapısının kötüye kullanılmasıdır. Tüzel kişilik yapısı, kanun dolanılarak veya üçüncü kişiler zarara uğratarak kötüye kullanılabilir. Bu durumda hâkim, tüzel kişilik yapısı ve tüzel kişi ile ortaklar arasındaki ayrılık ilkesini gözetmekten ve uygulamaktan kaçınabilir. Böylece tüzel kişinin sadece kanun tarafından imkân verilen amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermesi sağlanır. Zira sadece bu amaçlar çerçevesinde

²⁷ Bazı hallerde kanun koyucu tüzel kişinin borçlarından dolayı ortakların malvarlığına el atılabileceğini düzenlemiştir (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bak. Ulusoy, s. 357 vd.). Meselâ Amme Alacaklarının Tahsili Hakkında Kanun hükümlerine göre limited şirketin borçlarından dolayı ortakların Devlete karşı sorumlu tutulması halinde olduğu gibi. Böyle durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine müracaat etmeye gerek yoktur. Şu halde teori bir kanun hükmüne dayanarak ortakların veya başka bir tüzel kişiliğin malvarlığına el atmanın mümkün olmadığı halde uygulanabilecek bir teoridir (Çamoğlu, s. 12; Öztekin / Memiş, s. 201).

²⁸ Ertürk, A., Soygunu Görmek İçin Perdenin Arkasına Bakalım, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 137 – 138; Yanlı, s. 111 vd.

²⁹ Öztekin, S. / Memiş, T., Şirketler Hukuku ve İcra İflas Hukuku İlkeleri Karşısında Borçlu Şirketin Alacaklarının Hakim Ortağa Karşı Korunması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 195 – 196; Sağlam, s. 154; Çamoğlu, s. 12.

³⁰ Çamoğlu, s. 12.

kaldığı sürece tüzel kişi meşrudur. Hukuka aykırı amaçlar elde etmek için kurulmuş tüzel kişiyi kanun himaye etmez. Ancak hangi hallerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesine ilişkin kıstaslar geliştirmek zordur. Hâkim her somut olayı kendi başına değerlendirmeli ve tüzel kişiliği düzenleyen normların amacı dışında kullanılıp kullanılmadığına bakmalıdır. Bu teori uyarınca tüzel kişiliğe ve ayrılık ilkesine dayanmanın hukuk düzenine aykırı düştüğü her durumda tüzel kişilik perdesi kaldırılmalıdır. Daha açık bir ifade ile yükümlülük ve borçlardan kurtulmak için tüzel kişilik araç olarak kullanılıyorsa araç ortadan kaldırılmalıdır³¹.

Bu konuda Yargıtay, her somut olay için farklı değerlendirmeler yapma yoluna gitmiştir³². Doktrinde ise bazı kıstaslar geliştirilmiştir. Hâkim görüşe göre tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesi üç hal olabilir³³:

Birincisi şirket ortaklarının şahsî malvarlığı ile şirket malvarlığının özdeş hale gelmesi, birbirine karışmasıdır³⁴. Malvarlıklarının birbirine karışması değişik şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. İlk olarak bir kısım malların şirkete mi ortağa mı ait olduğu tutulan defterlerden anlaşılammamaktadır. İkinci karışma hali tek şahıs şirketlerinde görülmektedir. Bu tür şirketlerde ortak, şirket malvarlığından kendisine alıntılar yapmaktadır. Üçüncü bir karışma hali ise tek ortağın kendisine ait malvarlığını sürekli olarak şirkete sunması ve dışa karşı şirketin kredi itibarının olduğu yönünde bir görüntü oluşturmalarıdır. Ve nihayet dördüncü olarak ortağın ve şirketin faaliyet alanları karışabilmektedir Bu ihtimalde diğer taraf açısından ortakla mı şirketle mi sözleşme yapıldığı anlaşılammamaktadır³⁵.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilmesi ikinci hal yabancı yönetimdir. Bu durumda şirketin faaliyetleri şirket çıkarları yerine başka çıkarlar gözetilerek yönetilmektedir. Böylece yönetici hâkim ortağın çıkarları korunurken diğer ortaklar ve alacaklılar zarar görmektedir³⁶.

³¹ Yılmaz, s. 68 – 69, 73, 242.

³² Ulusoy, s. 367.

³³ Benzer kıstaslar için bak. Yavaş, s. 220 – 221.

³⁴ Yanlı, s. 237; Ulusoy, s. 376 vd.; Seven, V. / Göksoy, Y. C., Ticaret Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması (Bir Kararın Değerlendirilmesi), İstanbul Barosu Dergisi, C. 80, S. 6, Yıl 2006, s. 2466 – 2468; Sağlam, İ., Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Kavramına Genel Bir Bakış, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul s. 2008 s. 157 vd.; Yüksel, s. 272 – 275; Öztekin / Memiş, s. 205 vd.

³⁵ Yanlı, s. 238.

³⁶ Geniş bilgi için bak. Yanlı, s. 119 vd.; Sağlam'a göre tüzel kişi üzerinde belirli bir grubun hâkimiyet kurması da tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını gerektiren bir başka sebeptir (Bak. Sağlam, s. 157).

Nihayet üçüncü hal ise özkaynak yetersizliğidir³⁷. Ortaklar şirketin özkaynak yetersizliğini bildikleri halde bunu üçüncü kişilerden gizlemişlerse tüzel kişilik perdesinin kaldırılabilceği kabul edilmektedir³⁸.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi aslında tek ortaklı şirketler ile hâkim ortağın bulunduğu şirketler için ortaya atılmış olan ve tek ya da hâkim ortağın tüzel kişiliğın arkasına saklanarak sorumluluktan kurtulmasını engellemeyi amaçlayan bir teordir³⁹. Ancak kavram giderek genişlemiştir. Gelinek noktada doktrinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının üç değişik şekilde mümkün olabileceği ifade edilmektedir: Birincisi, borçlu şirketin yanında hâkim veya tek ortağın da sorumlu tutulmasıdır ki buna perdenin düz ya da doğrudan doğruya kaldırılması denilmektedir. İkinci hal, borçlu hâkim ortağın yanında şirketin de sorumlu tutulmasıdır ki buna da perdenin ters çevrilmiş kaldırılması adı verilmektedir. Üçüncü hal ise perdenin yatay ya da çapraz kaldırılmasıdır⁴⁰.

İnceleme konumuz açısından önemli olan perdenin çapraz kaldırılmasıdır.

Perdenin çapraz kaldırılması kardeş şirketler arasında olmaktadır. Gerçi kardeşlik gerçek kişilere has bir kavramdır. Tüzel kişiler arasında hısımlık ilişkisi bulunmaz. Bununla beraber doktrinde ve Yargıtay⁴¹ kararlarında iki şirket arasındaki bağlantıdan hareketle şirketlerin kardeş şirketler olabileceği kabul edilmektedir⁴².

Çapraz kaldırmada, aynı ana (hâkim) şirkete bağlı yavru (bağlı) şirketler arasındaki perdenin kaldırılması sözkonusudur. Önce yavru şirketlerden biri ile ana şirket arasındaki perde kaldırılarak ana şirkete ulaşılmakta, daha sonra ana şirket ile diğer yavru şirket arasındaki perde kaldırılmaktadır⁴³. Böylece aynı ana şirkete ait iki yavru şirketten birinin borcu için diğerinin malvarlığına el atılabilmesi mümkün hale gelmektedir.

³⁷ Özkaynak kavramı ve bu konudaki farklı görüşler için bak. Yanlı, s. 86 vd.

³⁸ Ulusoy, s. 376 vd.; Seven, V. / Göksoy, Y. C., Ticaret Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması (Bir Kararın Değerlendirilmesi), İstanbul Barosu Dergisi, C. 80, S. 6, Yıl 2006, s. 2466 – 2468; Sağlam, İ., Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Kavramına Genel Bir Bakış, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul s. 2008 s. 157 vd.; Yüksel, s. 272 – 275; Öztekin / Memiş, s. 205 vd.

³⁹ Çamoğlu, s. 11. Bununla beraber hâkim ortak veya tek ortak olmak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için her zaman yeterli değildir. Bunun yanı sıra ayrılık ilkesinin kötüye kullanılmış olması da gerekir (Ulusoy, s. 69).

⁴⁰ Yanlı, s. 37 vd.; Öztekin / Memiş, s. 199; Kaplan, s. 41; Çamoğlu, s. 11; Yüksel, s. 267.

⁴¹ Y.15. HD. 23.01.2001 T., 2000/5126 E., 2001/399 K. (www.kazanci.com).

⁴² Yavaş, s. 228.

⁴³ Yanlı, s. 40.

Yargıtay da kardeş şirketler arasında perdenin çapraz olarak kaldırılabilmesine hükmetmeye başlamıştır⁴⁴. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi⁴⁵, ilk derece mahkemesinin, “...davacının, dava dışı J. İ. M. And. T. 10/06/2015AG şirketi ile kar payı ortaklık sözleşmesi yaptığı ve sessiz ortak olduğu, 10.000,00 DM ödemede bulunduğu sunulan ortaklık sözleşmesi ve tahsilat makbuzu asıllarına göre sabit olduğu, ortaklık sertifikası aslını düzenleyen dava dışı J.-Pa AG ile davalı şirketlerin Jet-Pa Şirketler topluluğuna dahil şirketler olduğu, tüzel kişilik perdesinin aralanması kuralı gereği davalıların sorumluluğunun söz konusu olduğu gerekçesiyle davanın kabulü ile 10.000,00 DM'nin dava tarihindeki karşılığı 12.015,00 TL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan müteselsilen tahsiline karar verilmiştir.” şeklindeki kararını kanuna uygun bularak onamıştır⁴⁶.

Yargıtay, off-shore bankacılığının yapıldığı hallerde de tüzel kişilik perdesini çapraz olarak kaldırmak suretiyle bir bankanın borcundan dolayı başka bir bankanın sorumluluğuna hükmetmiştir⁴⁷.

Bir başka kararında ise Yargıtay⁴⁸ tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından söz etmiş, bazı davalılar hakkında perdeyi kaldırmanın şartları oluşmadığı için ret kararı verirken, aynı gruba dâhil olan davalılardan Falez İplik bakımından, farklı bir tüzel kişilik olmasına rağmen davayı kabul ederek, davalı (asıl borçlu) Örsa A.Ş. yanında Falez İplik'i de sorumlu tutmuştur.

⁴⁴ Yavaş, s. 221, dn. 12.

⁴⁵ Y. 11. HD. 10.6.2015 T., 2015/2783 E., 2015/8018 K. (www.kazanci.com).

⁴⁶ Türk Ticaret Kanunu'nun 209. maddesine göre “Hâkim şirket, topluluk itibarının, topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaştığı hâllerde, bu itibarın uyandırdığı güvenden sorumludur”. Bu madde ile düzenlenen sorumluluk bir güven sorumluluğu olmakla birlikte kanaatimizce aynı zamanda tüzel kişilik perdesinin kanun tarafından kaldırılması da sözkonusudur. Bu nedenle TTK. m. 209'un şartları gerçekleşmişse tüzel kişilik perdesi TMK. m. 2'ye göre değil bu hükme göre kaldırılacak ve hâkim şirketin borçlarından dolayı bağlı şirket sorumlu tutulabilecektir.

⁴⁷ Ulusoy, s. 399 – 400. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, “Mahkemece yatırılan mevduatın aslında off-shore bankasına fiilen gönderilmediği, banka ile organik bağı bulunan çeşitli şirketlere kredi vermek suretiyle tüketildiği, bu hali ile güven kurumu olan bankanın bu durumu bilerek yönlendirdiği, her iki bankanın sahip, kurucuları ve yöneticilerinin aynı kişilerden oluşması nedeniyle tüzel kişilik perdesinin aralanarak, üzerine düşen bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmeyen mudiyi yönlendiren Sümerbank A.Ş'nin sorumlu olduğu, yatırılan mevduatın davacıya faiziyle birlikte ödenmesi gerektiği sonucuna varılarak, davanın kabulü ile 11.565,00 ABD Dolarının bankaya yatırıldığı 26.11.1999 tarihinden itibaren 3095 sayılı Yasa'nın 4/a maddesi gereğince işleyecek faizi ile birlikte davalı ING Bank A.Ş'den alınarak davacıya ödenmesine dair verilen karar davalı Banka vekili ile fer'i müdahil vekili tarafından temyizi üzerine Dairemizin 02/10/2014 tarihli kararı ile düzeltilerek onanmıştır.” şeklinde hüküm tesis etmiştir. Y. 11. HD. 15.5.2015 T., 2015/1370 E., 2015/6994 K. (www.kazanci.com)

⁴⁸ Y. 19. HD. 7.4.2005 T., 2004/9514 E.; 2005/3750 K. (www.kazanci.com).

Perdenin çapraz kaldırılmasında olay bazen çok net olmayabilir. Özellikle şirket gruplarında ana (hâkim) şirketin, yavru (bağlı) şirketin sermayesine tam olarak iştirak etmesi her zaman söz konusu olmamaktadır. Yavru şirket tek bir merkezden idare edilmekle birlikte karmaşık ilişkiler zinciri içinde değişik gerçek ve tüzel kişilerin elinde olabilmektedir. Böyle durumlarda eğer açıkça hakkın kötüye kullanılması durumu söz konusu ise TMK. m. 2 hükmü gereğince perdenin kaldırılabilceği kabul edilmektedir⁴⁹.

Perdenin çapraz olarak kaldırılması aynı ana ortaklığa bağlı yavru ortaklıklar arasında geçerli olan bir uygulama olarak ortaya çıkmış olmakla beraber zamanla bu alanda da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Yargıtay bazı olaylarda bir ana ortaklığa bağlı olmayan şirketleri de kardeş şirketler sayarak perdenin kaldırılması cihetine gitmeye başlamıştır.

İzmir 4. Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından verilen bir kararda ilk derece mahkemesi perdenin kaldırılması teorisini uygulamış ve Yargıtay 19. Hukuk Dairesi⁵⁰ ilk derece mahkemesinin kararını, *“tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak davalıların sorumlu tutulmasında bir isabetsizlik bulunmamasına göre...”* ifadeleriyle onamıştır.

Dava konusu olayda Ege A.Ş. ve Ege Ltd. Şti. adında iki şirket bulunmaktadır. Mahkeme, Ege A.Ş.’nin, kendisinin farklı şirket olduğu yönündeki savunmasına itibar etmeyerek, her iki şirketin de borçtan dolayı sorumlu olduğuna hükmetmiştir. Gerekçede, *“her iki davalı farklı tüzel kişilik gibi görünse de bunun biçimsel olarak ele alınamayacağı, uyumsuzluğun iktisadi ve ticarî boyutları ile değerlendirilmesi gerektiği, her iki şirket arasındaki iktisadi özdeşlikten hareketle, sadece anılan şirketlerin hukukî anlamda farklı tüzel kişiler olmalarına dayanan Ege A.Ş.’nin savunmalarının geçerli olmayabileceği, söz konusu şirketlerin aynı ve tek kişi olarak kabul edilmelerinin gerekli olduğu”* zikredilmiştir. Kararın gerekçesinde devamla; *“...hukuki açıdan farklı tüzel kişiler olsa da perdeyi kaldırma teorisi çerçevesinde her iki davalı şirket arasında kardeş şirket ilişkisinden kaynaklanan özdeşlik mevcuttur. Davalı Ege A.Ş.’nin tek savunması ayrı tüzel kişilik oldukları borcun tamamından diğer davalının sorumlu olduğu yönündedir. Bu savunma MK’nun 2. maddesi kapsamında hakkın kötüye kullanılmasıdır”* denilmekte ve açıkça perdenin kaldırılması teorisine atıf yapılmaktadır. Bu karar, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine atıf yapan ilk kararlardan olması açısından da önemlidir⁵¹. Öte yandan karar dikkatle incelendiğinde davalı şirketler Ege A.Ş. ve Ege Ltd. Şti. arasında bir ana ortaklık – yavru ortaklık ilişkisi

⁴⁹ Öztek / Memiş, s. 199.

⁵⁰ Y. 19. HD. 15.05.2006 T., 2005/8774 E., 2006/5232 K. (ilk derece mahkemesi ve Yargıtay kararı için Bak. Seven / Göksoy, s. 2466 vd.).

⁵¹ Seven / Göksoy, s. 2469.

olmadığı anlaşılmaktadır. Bunlar aynı şirketler topluluğu içinde yer alan kardeş şirketler de değildir. Zira ortada bir şirketler topluluğu bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay, her iki şirketin ortaklarının ve yöneticilerinin aynı olması ayrıca aynı iş kolunda faaliyet göstermeleri sebebiyle ayrı tüzel kişilik savunmasına itibar etmemiş ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına hükmetmiştir.

Bir başka olayda Yargıtay, üçüncü kişi tarafından açılan istihkak davasında, davacı ile borçlunun farklı tüzel kişilikler olmalarına rağmen, aralarındaki organik bağdan da hareketle, tüzel kişilik perdesini kaldırarak, sanki borçlu ile istihkak iddiasını ileri süren davacı aynı tüzel kişilikmiş gibi karar vermiştir⁵². Söz konusu olayda da aralarında perdenin kaldırılmasına karar verilen şirketlerin aynı gruba bağlı şirketler

⁵² Karar şu şekildedir: “Davacı üçüncü kişi vekili, Çorlu 1. İcra Müdürlüğü’nün 2010/676-677-681-682 Sayılı talimat dosyasından. 1.4.2010 tarihinde davacıya ait işyerindeki malların haczedildiğini, davacı şirketin yetkilisi E. B.’nun borçlu şirket yetkilisi F. B.’nun oğlu olduğunu ancak ayrı tüzel kişilikleri olduğunu belirterek, anılan hacizlerin kaldırılmasını istemiştir.

Davalı alacaklı vekili, haciz adresinde borçlu şirkete ait levhanın ve belgelerin görüldüğünü, borçlu ve davacı şirketlerin aynı adreste faaliyette bulduklarını ve haksız açılan davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

Mahkemece, toplanan delillere, alınan bilirkişi raporuna göre davacının haciz adresinde faaliyet gösterdiği, haczedilen malların davacı tarafından sunulan faturalara %95 oranında uyumlu olduğunun anlaşıldığı ve davacı ve borçlu şirket ortaklarının farklı olduğundan bahisle davanın kabulüne ve davacı lehine %15 tazminata karar verilmiş: hüküm, davalı alacaklı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Dava, üçüncü kişinin İ.İ.K.nin 96 vd. maddelerine dayalı olarak açtığı istihkak davasına ilişkindir. 1-) Dava konusu hacizler, borçlunun takip adresi Silivri’de bulunmasına rağmen 21.4.2010 tarihinde Çorlu’da yapılmıştır. Ancak haciz adresi girişinde borçluya ait “E... Kırtasiye” levhası görülmüş, içeri girildiğinde borçlu şirket temsilcisi F. B. kasada otururken icra memurlarını görünce mahalli terk etmeye çalışmış, kimlik tesbiti istenmesi üzerine oraya fotokopi çektirmeye geldiğini belirtmiş, evrak araştırmasında borçlu şirkete ait belgeler bulunmuştur. Bu durumda İ.İ.K.nin 97/a 2.cümlesi gereğince mülkiyet karinesinin borçlu dolayısıyla alacaklı yararına olduğunun kabulü gerekir. Yasal karine aksinin davacı üçüncü kişi tarafından kesin ve güçlü delillerle ispatlanması gerekmektedir.

Dosya içeriğindeki belgelerden davacı şirket temsilcisi ve borçlu şirket temsilcisinin baba-oğul oldukları aralarında organik bağ bulunduğu, davacı üçüncü kişi şirketin borçlu adresinde kurulduğu ve şirket temsilcisi E. B.’un bu sırada 16 yaşında olduğu, borçluya ait Silivri’de bulunan işyerinde 18.9.2009 tarihinde yapılan hacizde de üçüncü kişinin istihkak iddiasında bulunduğu davacı tarafından sunulan faturaların borcun doğumundan sonraki tarihleri taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Tüm bu maddi ve hukuki olgular birlikte değerlendirildiğinde, davacı ve borçlu şirketlerin iç içe birlikte faaliyette buldukları, alacaklılardan mal kaçırma amacıyla tüzel kişilik perdesinden yararlanmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Bu durumda mahkemece, davacı üçüncü kişinin davasının reddine karar verilmesi gerekirken oluş ve olgulara aykırı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır (Y. 17. HD. 11.6.2013 T., 2012/3251 E., 2013/8880 K. www.kazanci.com).

olmadığı, şirketler arasında ana şirket – yavru şirket ilişkisinin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Benzer bir olayda Yargıtay istihkak iddiasında bulunan şirket ile borçlu şirket arasındaki tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar vermiştir⁵³.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması sadece şirketler veya icra iflas hukuku alanında değil, hukukun pek çok alanında karşımıza çıkan bir kavramdır⁵⁴. Nitekim uzun zamandan beri Yargıtay özellikle iş hukuku alanında, perdeyi çapraz bir biçimde kaldırmakta, bir şirketin borcundan dolayı bir başka şirketi sorumlu tutma cihetine gitmektedir. Özellikle işçi alacağı davalarında Yargıtay, görünürdeki şirket ile birlikte gerçek işveren şirketi de sorumlu tutmaktadır. Yargıtay'ın, iş yerleri ve adresleri aynı olan iki tüzel kişinin işçisinin kıdem tazminatının hesaplanması amacıyla çalışma süresinin tespitinde her iki işvereni de tek bir işveren gibi kabul eden pek çok kararı bulunmaktadır⁵⁵. Bu kararlar incelendiğinde sorumluluğuna hükmedilen şirketlerin ortakları, yöneticileri ve faaliyet konularının genellikle aynı olduğu ancak aralarında ana şirket – yavru şirket ilişkisi bulunmadığı, bunların aynı topluluğa ait şirketler de olmadığı anlaşılmaktadır.

Yargıtay⁵⁶ yine bir işçi alacağı davasında “*Davalı savunmasında ve temyiz talebinde her iki şirketin ortak ve yetkililerinin kardeş olması, davacı şirketin ortağı olan ve dosyaya beyanda bulunan M. B.'nin Çelikoğlu Eğitim Kurumları A.Ş.'nin bir çalışanı olması, davacı şirketin çalışanları ve okul müdürünün borçlu şirkette de çalışan ve*

⁵³ “Bu maddi ve hukuki olgular karşısında, borçlunun alacaklılardan mal kaçırma amacı ile yine kendisine ait aile şirketi olan davacı şirketin tüzelkişilik perdesinden yararlanarak, ticari faaliyete bu şirket üzerinden devam ettiği, ancak borca ilişkin belgeleri şahsı adına düzenlediği, satın aldığı malların şirket adresine geldiği, borçlunun başkaca faaliyet adresinin bulunmadığı sabit olduğundan mahkemece davacı 3. kişinin davasının reddine karar vermesi gerekirken yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” (Y. 17. HD. 26.4.2011 T., 2010/12173 E, 2011/3998 K. (www.kazanci.com).

⁵⁴ Öztekin / Memiş, s. 201; Ulusoy, s. 357 vd. Haksız fillerle ilgili olarak bir Hukuk Genel Kurulu kararında Yargıtay açıkça tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramını kullanarak, “*batı hukuk uygulamalarında yerini bulduğu üzere (Almanca druglift, [durchgriff] İngilizce the lift of weil) perdenin kaldırılması yöntemiyle gizlenen amaç ve eylem çıkartılıp sergilenerek sorumluluk belirlenmelidir.*” şeklinde karar vermiştir (Y. HGK. 22.09.2004 T., 2004/4-360 E.; 2004/431 K. www.kazanci.com).

⁵⁵ Yüksel, s. 74 – 75. Bak. Y. 23. HD. 19.02.2013 T., 2013/4903 E. 2013/6314 K.; 9. HD. 20.01.2016 T., 2014/30224 E., 2016/1347 K.; Y. 9 HD. 29.09.2015 T., 2014/12841 E., 2015/26694 K.; Y. 9. HD. 14.12.2015 T., 2015/32647 E., 2015/35298 K. Y. 9. HD. 02.12.2014 T., 2014/2301 E, 2014/36630 K. Y. 22. HD. 26.11.2014 T., 2014/24696 E., 2014/33391 K.; 9. HD. 24.01.2015 T., 2013/11725 E., 2015/7873 K. (www.kazanci.com).

⁵⁶ Y.4. HD. 25.11.2014 T., 2014/17319 E., 2014/17825 K. (www.kazanci.com).

müdür olması gibi davacı ve borçlu şirket arasında organik bağ bulunduğu iddia edilmiş olduğu halde, Mahkemece bu konuda bir araştırma yapılmamıştır.

Bu durumda Mahkemece, davalının tüm delilleri toplanıp tanıklar dinlenerek, konusunda uzman bilirkişiden rapor alınıp, perdeyi aralama teorisinin olayımızda uygulanmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile karar verilmiş olması usul ve yasaya uygun bulunmadığından, kararın bozulması gerekmiştir.” şeklinde karar vermiştir. Bu karardan anlaşıldığı kadarıyla Yargıtay, iki şirket arasında organik bağın mevcudiyetine ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına hükmedebilmek için ortakların aynı olmasını aramadığı gibi şirketlerin aynı gruba dâhil olması şartını da aramamaktadır. Ayrıca ana şirket – yavru şirket ilişkisini de her olayda gözetmemektedir.

Görüldüğü üzere Yargıtay perdenin çapraz kaldırılmasında yavru şirketin borçlarından dolayı hâkim şirketi sorumlu tuttuğu gibi kardeş şirketleri de birbirinin borçlarından dolayı sorumlu tutmaktadır. Yargıtay kararlarından, perdenin kaldırılabilmesi için kardeş şirketlerden olan paravan şirketin ne zaman kurulmuş olması gerektiğini anlamak mümkün değildir. Bir kısım olaylarda her iki şirketin de önceden kurulduğu ve aynı anda faaliyetlerine devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Aynı kişilerin tüzel kişilik perdesinin arkasına saklanarak alacaklıları zarara sokmak amacıyla aynı iş kolunda faaliyet gösteren birden fazla şirket kurmaları durumunda perdenin kaldırılması gerektiği konusunda tereddüt olmamalıdır. Ayrıca kanaatimizce, borçlu şirket borç ödemekten âciz hale geldikten sonra ortaklar paravan şirket kurmuş olsalar da eğer şartlar oluşmuşsa tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna gidilmelidir. Ancak bunun için yeni kurulan şirket ile eskisinin faaliyet alanları aynı olmalı, ortaklık yapısında ayniyet veya büyük ölçüde benzerlik bulunmalı, hukuken veya fiilen her iki şirket de aynı kişi yahut kişilerce yönetilmeli, yeni şirket alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla kötüniyetli olarak kurulmuş olmalıdır.

Yargıtay’ın⁵⁷ da haklı olarak belirttiği gibi şirketler arasındaki organik bağ (aynı gruba dâhil olma, aynı kişi tarafından yönetilme, ortakların aynı olması hatta aynı iş

⁵⁷ “Mahkemece tüm dosya kapsamına göre, dava dışı borçlularla davalı şirketler arasında bağlantı bulunmakla birlikte açılmış bulunan davada, davacı bankanın iddiasının somut bir veriye dayanmadığı, davaya konu olayda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve buna göre alacağın davalı şirketlerden talep edilebilmesi için, taraflar arasındaki organik bağ yeterli olmayıp ayrıca bu şirketler arasında alacaklıdan mal kaçırmak amacıyla kötüniyetli işlemler yapıldığının da somut verilere dayalı olarak tespit edilmesi gerektiği, ancak davacının iddialarını doğrulayacak nitelikte somut bir delil sunmadığı, kaldı ki davalı şirket hissedarlarının bir kısmının borca kefil olmaları sebebiyle davalı şirket hisselerinin cebri icra yolu ile satışa konu yaptırılıp alacağın tahsili yolunun denemesinin de mümkün olduğu, davacı iddialarının ispatlanamadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir” (Y. 11. HD. 10.03.2014 T., 2013/15772 E., 2014/4589 K.); “...davacı ... vekili, ...ileri sürerek, perdeyi kaldırma teorisi uyarınca Tekmar Mermer Madencilik San. ve

kolunda faaliyet gösterme) tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için yeterli değildir. Perdenin kaldırılabilmesi için alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla kötüniyetli olarak yeni şirketin kurulmuş olması şartı da aranmalıdır. Zira bizim hukukumuzda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının hukukî dayanağını TMK. m 2/1'de düzenlenen dürüstlük kuralı ve aynı maddenin II. fıkrasında düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağı oluşturmaktadır. Bu nedenle borçlu ortakların yeni bir şirket kurarak ticarî faaliyetlerine devam etmeleri halinde bu durum TMK. m. 2'ye aykırı düşse tüzeli kişilik perdesinin kaldırılması yoluna gidilmelidir.

Şirketlerin kardeş şirketler olması perdenin kaldırılabilmesi için her zaman yeterli değildir. Bunun için iktisadî bakımdan bağımsız olup olmadıklarına bakılmalıdır. Bazen aynı ortaklar farklı sektörlerde faaliyet gösteren birden fazla şirket kurabilirler. Meselâ şirketlerden biri gıda diğeri enerji sektöründe faaliyet gösterebilir. Bu durumda şirketler arasında iktisadî bütünlük bulunmadığı için perdenin kaldırılması yoluna gidilemez. Şu halde kardeş şirketler arasında perdenin kaldırılabilmesi için tek bir iktisadî işletmenin yürüttüğü belli bir faaliyet için birden fazla şirketin kurulmuş olması şartı aranmalıdır⁵⁸.

Yargıtay tüzel kişilik perdesini kaldırırken sık sık "organik bağ" kavramına da müracaat etmektedir. Bu nedenle organik bağ kavramı ve Yargıtay uygulamaları konusu üzerinde de durmak gerekmektedir.

Dış Tic. A.Ş.'nin müşterek borçluluğunun kabulüne karar verilmesini talep etmiş ise de yukarıda ifade edildiği üzere tüzel kişilik perdesinin aralanması ilkesinin sınırlı sorumluluk ilkesinden kötüniyetle yararlanmak isteyen şirket ortaklarına yönelmeyi sağlayan bir teori olduğu davacı bankanın işbu davada davalı Tekmar Mermer Madencilik San. ve Dış Tic. A.Ş.'nin ortaklarına karşı böyle bir talepte bulunmadığı, adres ayniyetlerinin organik bağın varlığı için yeterli olmayacağı, şirketlerin unvan benzerliği ve ortaklık yapısının doğrudan doğruya perdenin kaldırılması teorisinin uygulanmasını sağlamayacağı, kaldı ki davalı şirketlerin ortaklık yapısı ve yönetim kurulu yapısının kuruluş aşamasında farklı olduğu, yönetim kurulundaki benzerliklerin şirketin yönetim kurulu üyelerinden A. A. Balkaner'in hakim ortak olduğu dava dışı banka ve dava dışı şirketlerin TMSF'ye devrinden sonra ve 2006 yılında TMSF ile davalılar arasında yapılan protokol çerçevesinde olduğu, davalının tüzel kişilik perdesinin arkasına sığınarak mal kaçırmaya ya da alacağın tahsilini imkansız hale getirme yönünde eylemde bulunduğu iddia edilmiş ise de ortada asıl borçluyu gizleyen bir perde (örtü) bulunmadığı..." (Y. 11.HD. 4.4.2019 T., 2017/2384 E., 2019/2653 K.); "...davaya konu olayda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ve buna göre alacağın davalı şirketlerden talep edilebilmesi için, taraflar arasındaki organik bağ yeterli olmayıp ayrıca bu şirketler arasında alacaklıdan mal kaçırmak amacıyla kötüniyetli işlemler yapıldığının da somut verilere dayalı olarak tespit edilmesi gerektiği..." (Y. 11. HD. 10.03.2014 T., 2013/15772 E., 2014/4589 K.) (www.kazanci.com).

⁵⁸ Seven, / Göksoy, s. 2466; Öztekin / Memiş, s. 208 – 209.

III. ORGANİK BAĞ KAVRAMI VE YARGITAY UYGULAMALARI

Sorumluluğun genişletilebilmesi için geliştirilen ve başvurulan bir diğer kavram ise organik bağıdır. Yargıtay'ın bu kavrama sıklıkla atıf yaparak bir şirketin borcundan dolayı bir başka şirketi sorumlu tuttuğu görülmektedir.

Organik bağı varlığı için iki ayrı tüzel kişilik arasında belli bir ilişkinin bulunması gerekir. Bu ilişki bazen iktisadî veya ticarî bir bağımlılık, bazen aynı kaderi paylaşma bazen de birlikte hareket olgusu şeklinde karşımıza çıkar⁵⁹. Meselâ kurucuların kısmen veya tamamen aynı olması yahut aralarındaki ticarî ilişki bazı hallerde organik bağ için yeterli sayılmaktadır. Nitekim Yargıtay bir kararında⁶⁰, “...borçlu şirket ve şahıslar ile üçüncü kişi şirketin aralarında organik bağ olduğu, kurucularının kısmen veya tamamen aynı kişilerden oluştuğu ve şirketlerin arasında devir münasebeti bulunduğu anlaşılmaktadır.” demek suretiyle istihkak iddiasının muvazaalı olduğunu kabul edip alacaklının açtığı davanın kabulü gerektiğine hükmetmiştir.

Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin organik bağ kavramını kullandığı başka kararları da vardır. Nitekim açılan bir istihkak davası ile ilgili bir diğer kararında şu şekilde hüküm tesis etmiştir:

“Davalı borçlu ...'in davacı ...A.Ş.'nin temsilci ortağı olduğu dosyadaki vekaletnameden anlaşılmaktadır. Davacı ile davalı borçlu arasında organik bağ bulunduğu ve böylece devrin muvazaalı olduğu anlaşıldığı, ...davacının bu 3 araç için açtığı istihkak davasının reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü yolunda hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.”

Başka bir kararında ise Yargıtay şöyle demektedir⁶¹:

“Taraflar arasındaki temel uyumsuzluk, davalı şirket ile önceki şirket arasında organik bağ ve işyeri devri olup olmadığı konusunda toplanmaktadır.

Davalıların hukuki sorumluluğu özellikle ‘tüzel kişilik perdesinin kaldırılması’ ve ‘organik bağ’ kavramları ışığında da ele alınmalıdır.

Tüzel kişi ile ortakların alanlarının organizasyon ve malvarlıkların birbirine karışması, yetersiz sermaye ve özellikle şirket tüzelkişiliğinin bilinçli olarak üçüncü kişileri zarara uğratması tüzel kişilik perdesinin ortadan kaldırılması nedenlerindedir.

Başka bir anlatımla bu davalar borçlunun alacaklarından mal kaçırarak amacıyla yaptığı tasarrufların hileli, muvazaalı işlemlerin borçlunun alacaklısına karşı

⁵⁹ Öztekin / Memiş, s. 211; Uyar, s. 394.

⁶⁰ Y. 15. HD. 18.9.1996 T., 1996/4034 E., 1996/4502 K. (www.kazanci.com).

⁶¹ Y. 9. HD. 2.12.2014 T., 2014/23021 E. 2014/36630 K.; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 14.12.2015 T., 2015/32647 E, 2015/35298 K sayılı kararı da aynı istikamettedir (Bak. www.kazanci.com).

hükümsüz hale gelmesi yaptırımını hedefleyen hakim hukuku biçiminde bir son çaredir.

‘Organik Bağ’ tüzel kişiye karşı olan alacakların takip edilmesinde, bu takibin asıl borçlu şirket ile birlikte onunla belirli bir düzeyde hukuki ilişkiye ve başa sahip olan şirkete karşı yapılabilmesini sağlayan bir hukuki yoldur. Bu halde iktisadi bütünlük aranmaz.”

Görüldüğü üzere Yargıtay, organik bağın bulunduğu hallerde iki şirket sanki tek bir şirketmiş gibi hüküm kurmaktadır⁶².

Organik bağın varlığı tanık beyanları ile de ispat edilebilmektedir⁶³. Ancak belirtmek gerekir ki iki şirket arasındaki bazı ilişkilere bakarak organik bağın varlığına her zaman hükmedilemez. Yargıtay, bazı kıstasların varlığı halinde iki şirket arasında organik bağın bulunduğunu kabul ederek tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerektiğine hükmetmektedir. Yargıtay’a göre bu kıstaslar ayrıca muvazaaya da işaret etmektedir.

Yargıtay’ın geliştirdiği kıstasları şu şekilde özetlemek mümkündür⁶⁴:

1. Borçlu şirkete ait bir kısım belgelerin davalı şirketin işyerinde bulunması,
2. Borçlu şirket ile davalı şirket arasında devir ilişkisinin olması,
3. İki şirketin aynı merkezden idare edilmesi,
4. Farklı şirketler kurularak, farklı tüzel kişiliklerin çatısı altında dolandırıcılık yapılması (borçlu şirket adına işlemler yapılması ve fakat bu şirketin içi boşaltılarak başka bir şirket adına malvarlığı edinilmesi),
5. İki şirketin faaliyet alanlarının ve müşteri çevrelerinin aynı olması,
6. İki şirketin çalışanlarının önemli ölçüde aynı olması,
7. Şirket yöneticilerinin aynı olması,
8. Ortaklar arasındaki akrabalık ilişkisi,

⁶² “...Mahkemece yapılacak iş; aralarında unvan benzerliği bulunan davacı şirket ile dava dışı borçlu şirketin sicil kayıtlarının ticaret sicilinden getirilerek, ortakların araştırılması, her iki şirketin ortakları arasında aynı kişi veya kişiler mevcutsa organik bağ bulunduğu kabul edilerek muvazaalı işlem yapmaları sebebiyle ...davanın reddine karar vermekten ibarettir” (Y. 15. HD., 15.11.1994 T., 1994/4957 E., 6763 K.); “Her ne kadar tüzel kişiler arasında akrabalık ilişkisi olmaz ise de iki tüzel kişi arasında organik bağ varsa malvarlığını devralan tüzel kişinin iyi niyetli olmadığı ve işlemin batıl olduğunun kabulü gerekir. Devreden ve devralan şirketin ortakları yakın akraba olduğundan iki tüzel kişilik arasında organik bağın bulunduğunun göz ardı edilmemesi gerekir.” (Y. 15. HD. 23.1.2001 T., 200/5126 E.; 2001/399 K. www.kazanci.com).

⁶³ Y. HGK. 16.04.2003 T. 2003/9 – 279 E., 2003/292 K. (www.kazanci.com).

⁶⁴ Benzer tespitler için bak. Yavaş, s. 220 vd.

9. Borçlu şirket temsilcisi ile davalı şirket temsilcisinin baba oğul olması,
10. Şirketler arasındaki iktisadi bütünlük,
11. Haciz mahalline gidildiğine borçlu şirket temsilcisinin kasada otururken görülmesi,
12. Borçlu şirketin levhasının haciz adresinin girişinde bulunması,
13. Tüzel kişi ile ortakların alanlarının, organizasyon ve malvarlıkların birbirine karışması,
14. Yetersiz sermaye ve özellikle şirket tüzel kişiliğinin bilinçli olarak üçüncü kişileri zarara uğratması,
15. Şirketler arasında muvazaalı işlemler yapılması, hatta belirli işlemlerin aynı şekilde ve aynı usulde yapılması.

Şüphesiz bu kıstaslar tahdidi olmayıp örnek kabilinden sayılan kıstaslardır. Bu kıstaslardan iki üç tanesini bazı olaylarda yeterli sayan Yargıtay, bazı olaylarda ise ek delillerin de olması gerektiğine hükmetmiştir.

Yargıtay kararlarından anlaşıldığına göre organik bağın varlığının her somut olayda mahkemece araştırılması gerekmektedir. Organik bağın varlığının kabulünde, şirketlerin aynı holdinge bağlı olması, yöneticilerinin veya kurucularının aynı olması, bir borç takibinden kurtulmak için hisselerin devredilmesi, muvazaalı işlemler yapılması, hatta belirli işlemlerin aynı şekilde ve aynı usulde yapılması bile rol oynayabilmektedir⁶⁵.

Organik bağın temelini de TMK. m. 2 oluşturmaktadır. Yargıtay aynı çıkar grupları tarafından kurulan veya yönetilen şirketlerin tüzel kişiliklerinin kötüye kullanılması halinde bu kavrama müracaat ederek kötüye kullanıma engel olmaktadır. Bu yolla özellikle iki farklı şirket kurularak birinden yapılan borçlanmaların diğerine aktarılmasının veya bazı şirketlerin paravan olarak kullanılmasının önüne geçilmektedir⁶⁶.

Organik bağın varlığı araştırılırken çok farklı kriterlerin kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Yargıtay bu konuda oldukça geniş davranmaktadır. Bu haliyle

---

⁶⁵ Y. 9. Hukuk Dairesi bir kararında, “*Bu anlamda; tüzel kişilik hakkının kötüye kullanılması, kanuna karşı hile, işçiye zarar verme (haklarının alınmasını engelleme), tarafta muvazaa (hizmeti kendisine verdiği halde başka bir kişiyi kayıta işveren olarak gösterme) ve namı müstear yaklaşımı nedeni ile dolaylı temsil söz konusudur. Bu durumların söz konusu olduğu halde tüzel kişilik perdesinin aralanması sureti ile gerçek işveren veya organik bağ içinde olan tüm işverenler sorumlu tutulmaktadır. Organik bağ ise şirketlerin adresleri, faaliyet alanları, ortakları ve temsilcilerinin aynı olmasından, aralarındaki hukuki ilişkilerin tespitinden anlaşılır.*” şeklinde hüküm tesis etmiştir (9. HD. 29.9.2015 T., 2014/12841 E.; 2015/26694 K. www.kazanci.com).

⁶⁶ Öztekin / Memiş, s. 214.

organik bağın uygulanması, perdenin kaldırılması teorisinin uygulanmasından çok daha kolaydır. Organik bağ kavramının uygulanabilmesi için borçlunun, diğer tüzel kişiliği, alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla kullanma niyeti yeterli görülmektedir. Organik bağın kullanıldığı hallerde tasarrufun veya diğer hukukî işlemlerin iptali, istihkak iddiası gibi farklı hukukî sonuçlara ulaşılabilmektedir.

Organik bağ kavramının, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kavramı ile benzer ve ortak yönleri olduğu kadar bazı farklı yönleri de bulunmaktadır. İnceleme konumuz açısından organik bağ ile perdenin çapraz kaldırılması arasındaki en önemli fark şudur: Perdenin çapraz kaldırılması yoluna gidilebilmesi için iki şirket arasında iktisadî bütünlük şartı aranırken organik bağın varlığı açısından böyle bir şart aranmamaktadır⁶⁷. Bu yönü itibariyle organik bağın ispatı alacaklı açısından daha kolaydır.

Organik bağın varlığı için malvarlıklarının karışması veya yetersiz sermaye şartları aranmadığı⁶⁸ gibi tüzel kişiliklerin özdeş hale gelmesi de gerekmemektedir. Bu da organik bağ kavramından hareket ederek sonuç almayı kolaylaştırmaktadır.

Organik bağın ispat kolaylıklarına karşılık tüzel kişilik perdesinin kaldırılması alacaklı bakımından bazen daha avantajlı olabilmektedir. Şöyle ki; organik bağın varlığı halinde bir şirketin borçlarından dolayı bir başka şirketin malvarlığına el atılabilmektedir. Fakat organik bağ kavramı, alacaklının, ortakların malvarlığına kadar uzanabileceği bir kavram değildir. Oysa tüzel kişilik perdesinin kaldırılması halinde ortakların malvarlığına da el atılabilmektedir. Çapraz kaldırmada borçlu şirketin yanı sıra kardeş şirketin hatta kardeş şirketin ortaklarının mal varlığına dahi el atmak mümkündür⁶⁹. Bu ihtimalde tüzel kişilik perdesi iki kere kaldırılmaktadır. Önce kardeş şirketler arasındaki daha sonra kardeş şirket ile ortakları arasındaki perde kaldırılmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi alacaklıya ortakların malvarlığına el atma yetkisi bahşettiğine göre alacaklı her iki şirketin malvarlığı yanında bu şirketlerin ortaklarının farklı olması durumunda da her bir ortağın (özellikle hâkim ortağın) malvarlığına el atabilme imkânına kavuşmaktadır. Bu yönüyle tüzel kişilik perdesinin aralanması organik bağa göre daha avantajlıdır. Çünkü kardeş şirketin içi boşaltılıp malvarlığı ortakların üzerine aktarıldığında organik bağ çözüm olmamakta, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerekmektedir.

Aralarında bazı farklılıklar bulunmakla beraber organik bağ ile perdenin çapraz kaldırılması kavramları birbirinin alternatifi olan kavramlar değildir. Aynı olayda hem organik bağ hem de tüzel kişilik perdesinin aralanması yolları işletilerek sonuca

⁶⁷ Öztekin / Memiş, s. 209 – 211.

⁶⁸ Öztekin / Memiş, s. 210.

⁶⁹ ÖztekinMemiş, s. 210.

ulaşılabilir. Nitekim pek çok olayda her iki kurumun şartları birlikte gerçekleşmektedir. Yargıtay'ın da aynı olayda her iki kavrama birlikte müracaat ettiği sıklıkla görülmektedir.

Yargıtay organik bağın varlığına hükmederken sık sık muvazaaya da vurgu yapmaktadır. Çünkü organik bağın varlığı halinde çoğunlukla iki şirket arasında muvazaalı devirler karşımıza çıkmaktadır. Fakat tıpkı tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması halinde olduğu gibi organik bağın varlığı halinde de muvazaanın şartları her zaman gerçekleşmeyebilmektedir. Kardeş şirketler arasında bir devir ilişkisinin bulunmadığı hallerde, özellikle yeni kurulan şirketin malvarlığını muvazaalı yollarla elde ettiğini söylemek bir hayli güçtür. Çünkü üçüncü kişiler ile yeni şirket arasında yapılmış bir muvazaa anlaşması bulunmamaktadır. Eski şirketin ortakları yeni bir şirket kurarak, yeni bir binada yeni üretim vasıtaları ile yollarına devam etmektedirler. Borca batık eski şirket ise âdeta bir kenara fırlatılıp atılmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere yeni şirket ile bu şirkete devir yapan üçüncü kişiler arasında muvazaa anlaşması bulunmadığı sürece muvazaanın varlığından söz edilemez. Bu durumda en sağlıklı yol organik bağ kavramından hareketle, şartları oluşmuşsa tüzel kişilik perdesini de kaldırmak suretiyle yeni şirketin sorumluluğuna hükmetmektir.

Sonuç olarak alacaklılardan mal kaçırma amacıyla tüzel kişilik perdesinin arkasına saklanıldığı durumlarda bazen perdenin kaldırılması yoluna giderek bazen organik bağ kavramına müracaat ederek bazen de her iki yolu hatta şartları oluşmuşsa muvazaa yolunu devreye sokarak sonuca ulaşmak mümkündür.

SONUÇ

Başlangıçta da belirttiğimiz üzere, alacaklıların borçlu şirketten alacaklarını tahsil edememeleri ve fakat borçlu şirketin ortaklarının yeni bir şirket yapısı ile ticarî faaliyetlerine devam etmeleri halinde uygulamada, en bilindik yol olan muvazaa yoluna müracaat edilmektedir. Oysa muvazaanın şartları her zaman oluşmamaktadır. Özellikle borçlu şirket ile kardeş şirket arasında bir devir ilişkisi yoksa muvazaanın varlığından söz edilemez. Bu durumda en sağlıklı yol tüzel kişilik perdesinin çapraz olarak kaldırılması suretiyle veya organik bağ kavramından hareketle kardeş şirketin malvarlığına el atmak olarak görünmektedir. Pek çok olayda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması ile organik bağın şartları aynı anda gerçekleşmektedir. Her iki kurumun şartlarının birlikte gerçekleşmediği hallerde organik bağın ispat etmek daha kolaydır. Fakat tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna gitmek bazı hallerde organik bağa göre daha avantajlı olabilmektedir. Zira bu yolla sadece kardeş şirketin malvarlığına değil, onun ortaklarının malvarlığına el atmak da mümkün olabilmektedir.

Organik bağ ve tüzel kişilik perdesinin aralanması müesseseleri muvazaa ile birlikte de bulunabilir. Hatta pek çok olayda muvazaalı bir işlem kaçınılmaz olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Bu üç kavram birbirlerinin alternatifi olmayıp birbirlerini tamamlayan kavramlardır. Birinin şartlarının oluşması diğerinin şartlarının oluşmasına engel olmamaktadır. Bu nedenle şartları oluşmuşsa aynı olayda her üç kavrama da müracaat etmek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Antalya, G.** : Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 143 – 152.
- Antalya, G.** : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, İstanbul, 2016 (Antalya, Borçlar).
- Atamulu, İ., Çamoğlu, E.** : Türk Borçlar Hukukunda Muvazaa, Ankara 2017.
- Çamoğlu, E.** : Ticaret Ortaklıkları Bağlamında Perdenin Kaldırılması Kuramı ve Yargıtay Uygulaması, BATİDER, C. 32, S. 2, Haziran 2016 s. 5 – 17.
- Eren, F.** : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019.
- Ertürk, A.** : Soygunu Görmek İçin Perdenin Arkasına Bakalım, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 137 – 139.
- Kocayusufpaşaoğlu / Hatemi / Serozan / Arpacı** : Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, Yenilenmiş, Genişletilmiş Tamamlanmış 4. Baskı, İstanbul 2008 (Kocayusufpaşaoğlu).
- Hatipoğlu, C. Y.** : Murisin Mirasçılar Aleyhine Yaptığı Sağlararası Muvazaalı Muamelelerin Hukuki Sonuçları, Ankara 2004.
- İnan, A. N. / Yücel, Ö.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014.
- Kaplan, İ.,** : Tüzel Kişiliğe Sahip Ticaret Ortaklıklarında Perdenin Kaldırılması Talepli Hukukî Sorumluluk Davaları, BATİDER, C. 25, S. 4, s. 37 – 46.
- Kılıçoğlu, A. M.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 21. Baskı, Ankara 2017.
- Öztek, S. / Memiş, T.** : Şirketler Hukuku ve İcra İflas Hukuku İlkeleri Karşısında Borçlu Şirketin Alacaklarının Hakim Ortağa Karşı Korunması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret

Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 195 – 216.

**Oğuzman, M. K. /
Öz, T.**

: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, İstanbul 2018.

Sağlam, İ.

: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Kavramına Genel Bir Bakış, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 153 – 161.

Seven, V. /

Göksoy, Y. C.

: Ticaret Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması (Bir Kararın Değerlendirilmesi), İstanbul Barosu Dergisi, C. 80, S. 6, Yıl 2006, s. 2455 – 2470.

Ulusoy, E.,

: Şirketler ve Bankacılık Hukukunda Kapsama Alma ve Sorumlu Kılma Amacıyla Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 351 – 405.

Uyar, T.

: Tasarrufun İptali Davası ve “Muvazaa”, “Nam-ı Müstear”, “İşletmenin Devri”, “Kanuna Karşı Hile” ve “Perdeyi Kaldırma Teorisi”, ABD., Y. 74, S. 2016/2, s. 343 – 403.

Yanlı, V.

: Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, İstanbul 2000.

Yavaş, M.

: Tasarrufun İptali ve İstihkak Kurumlarında Perdenin Kaldırılması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 217 – 232.

Yıldırım, K.

: Maddi Hukuk İcra Hukuku İlişkisi ve İptal Davalarından Perdeyi Kaldırma Teorisine Hukuki Korunma Sağlayan Enstrümanlar, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara

Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 173 – 193.

Yılmaz, L.

: Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Meselesi Hakkında İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Düşünceler, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s.233 - 259.

Yüksel, K.

: Şirketler Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Örtünün Aralanması LigitingtheCorporateVeil, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 261 – 276.